

BYRÅN FÖR EUROPEISKA
GEMENSAPERNAS OFFICIELLA
PUBLIKATIONER

L-2985 Luxembourg

1384 92-828-5392-7

9 789282 857227

NATURA

vi förvaltar
vårt naturarv

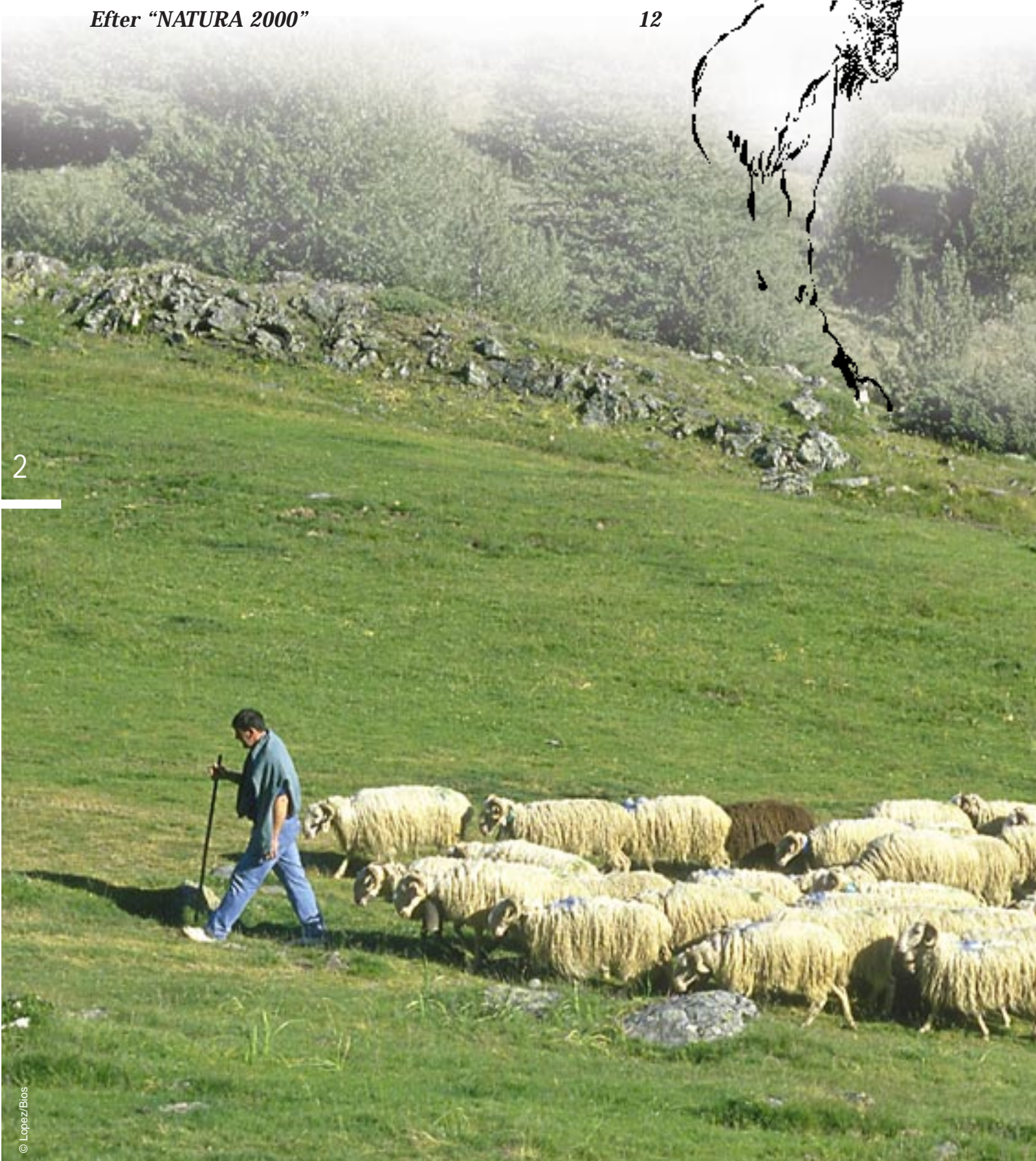
2000

EUROPEISKA KOMMISSIONEN
GD XI - Miljö,
Kärnsäkerhet och Civilskydd

I n n e h å l l

<i>Ett rikt men sårbart naturarv</i>	<i>2</i>
<i>Att bevara den biologiska mångfalden tillsammans</i>	<i>4</i>
<i>“NATURA 2000”, en stor utmaning för EU</i>	<i>8</i>
<i>Efter “NATURA 2000”</i>	<i>12</i>

Mot en gemensam förvaltning av vårt naturarv

Europeiska unionens rikedom bygger på en ömsesidig respekt för de många skilda identiteter som den omfattar. Vår biologiska mångfald, vars biologiska, estetiska och genetiska värde är omätbart, är en del av vår identitet. Den utgör ett naturarv som vi har en moralisk plikt att förvalta på ett ansvarsfullt sätt och bevara åt efterkommande generationer. Detta naturarv är visserligen fortfarande rikt, men det är också sårbart. Arbetet med att trygga dess fortsatta existens är en av de viktigaste utmaningar som EU står inför.

Ända sedan början av 1970-talet har bevarandet av naturen varit ett av huvudsyftena med EU:s miljöpolitik. Gemenskapens direktiv om bevarande av vilda fåglar ("fågeldirektivet") och om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter ("habitatdirektivet") har skapat en stadig rättslig grund för skyddet av sällsynta och hotade arter och livsmiljöer. Gemenskapen har avsatt över 250 miljoner ECU till medfinansiering av hundratals naturskyddsprojekt i samtliga medlemsstater.

EU:s ministerråd har nu beslutat att anta en stor utmaning: att inför 2000-talet skapa ett nät av områden som är skyddade på gemenskapsnivå. Detta nät har döpts till NATURA 2000 och det kommer att ha en mycket stor betydelse för skyddet av våra naturresurser.

För att säkra framgången med detta kollektiva projekt får varje enskild medlemsstat välja med vilka metoder det skall genomföras på det egna territoriet. Dessa måste dock hänsyn tas till vetenskapliga, ekonomiska, sociala och kulturella krav. Förutsättningen för att NATURA 2000 skall lyckas är att samtliga berörda parter medverkar och ger sitt fulla stöd till projektet.

Upprättandet av nätet NATURA 2000 är också ett unikt tillfälle att visa att miljökrav kan integreras med politiken inom andra områden. Bevarandet av naturen är en integrerad del av den fysiska planeringen, det kan vara förenligt med många olika ekonomiska verksamheter och till och med skapa sysselsättning.

Min förhoppning är att denna broschyr skall innehålla all information som krävs för en bättre förståelse av syftet med nätet NATURA 2000 och de problem som måste lösas, och att den skall leda till en diskussion om vilka områden av gemenskapsintresse som bör skyddas. ■

Ett rikt men sårbart naturarv

Europeiska unionens 15 medlemsstater omfattar större delen av Västeuropa med en yta på över 3 miljoner km² och en befolkning på 370 miljoner invånare. Skillnader i klimat, mark, terrängförhållanden och påverkan av mänsklig verksamhet har skapat en stor mångfald av naturliga och delvis naturliga livsmiljöer där ett stort antal arter lever.

Inom EU finns också tusentals olika livsmiljötyper med 150 däggdjursarter, 520 fågelarter, 180 reptil- och groddjursarter, 150 fiskarter, 10 000 växtarter och minst 100 000 olika arter av ryggradslösa djur⁽¹⁾. Dessa siffror vittnar om den stora rikedom i det europeiska naturarvet, synonymt med mångfald av livsformer, vackra landskap - och även en särskild livskvalitet.

Hotade arter

Trots det framgångsrika naturskyddsarbete som bedrivits i medlemsstaterna minskar fortfarande beståndet av många arter. Den snabba och stadiga minskningen berör inte bara sällsynta arter. Färska studier visar en stark minskning av bestånden av vanliga arter som exempelvis trädgårdssångare (*Sylvia borin*) och sånglärka (*Alauda arvensis*).

I dag är hälften av däggdjursarterna och en tredjedel av reptil-, fisk- och fågelarterna hotade. De marina arterna (t.ex. munksäl och sköldpaddor), som påverkas av miljöförstöring och rovfiske, tillhör de mest utsatta. Smalnäbbad spov och europeisk stör har blivit så sällsynta att deras överlevnad kan vara hotad på kort sikt. Bland växterna är nästan 3 000 arter utrotningshotade och 27 är på väg att dö ut.

Livsmiljöer på tillbakagång

Den uppseendeväckande tillbakagången för många arter beror framför allt på utarmningen av de livsmiljöer som är viktigast för deras överlevnad. På några få årtionden har människans verksamhet intensifierats inom många områden – exempelvis jordbruk, skogsbruk, industri, energi, transport och turism. Detta har lett till en förlust eller fragmentering av livsmiljöer som gör att det inte finns mycket plats kvar för vilda djur och växter, eller att de trängs undan till en liten del av gemenskapens territorium.

Ekosystemen i floder och flodmynningar, som har en avgörande betydelse för många arter, har försämrats mycket i hela Europa. Andra miljöer av stort biologiskt värde har krympt till ytor som bara utgör en bråkdel av de ursprungliga. Hedarna, stäpperna och torvmossarna har minskat med 60–90 % enligt medlemsstaternas uppgifter. Sedan seklets början har 75 % av sanddynerna försvunnit i Frankrike, Italien och Spanien.

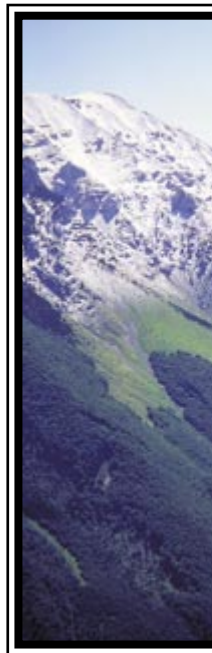
Under många århundraden förvaltade det traditionella jordbruket och boskapsskötseln de delvis naturliga livsmiljöerna. Det faktum att de traditionella metoderna nu övergivits har, tillsammans med jordbrukets tillbakagång, lett till en allmän utarmning av den biologiska mångfalden och landskapets variationsrikedom. ■

⁽¹⁾ Environment in the European Union 1995, Report for the review of the Fifth Environmental Action Programme - Europeiska miljöbyrån, Köpenhamn, 1995.

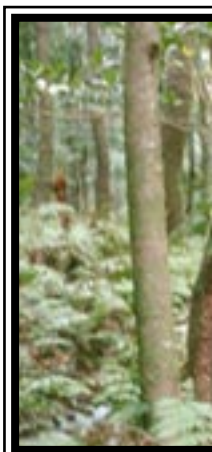
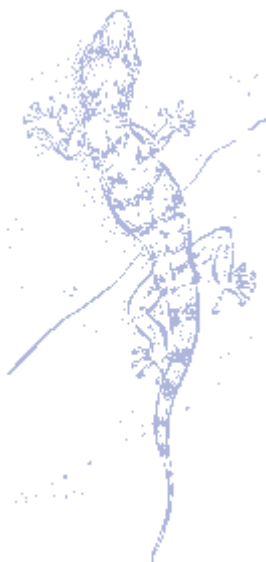

© Halleux/Bios

© Legambiente

■ Alpina biogeografisk regionen

© Patrimoine

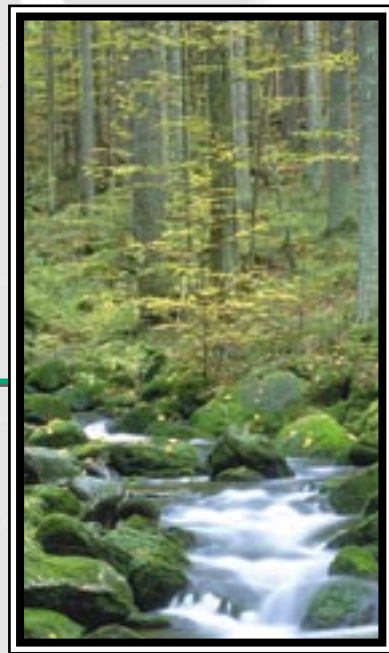

Atlantiska biogeografiska regionen

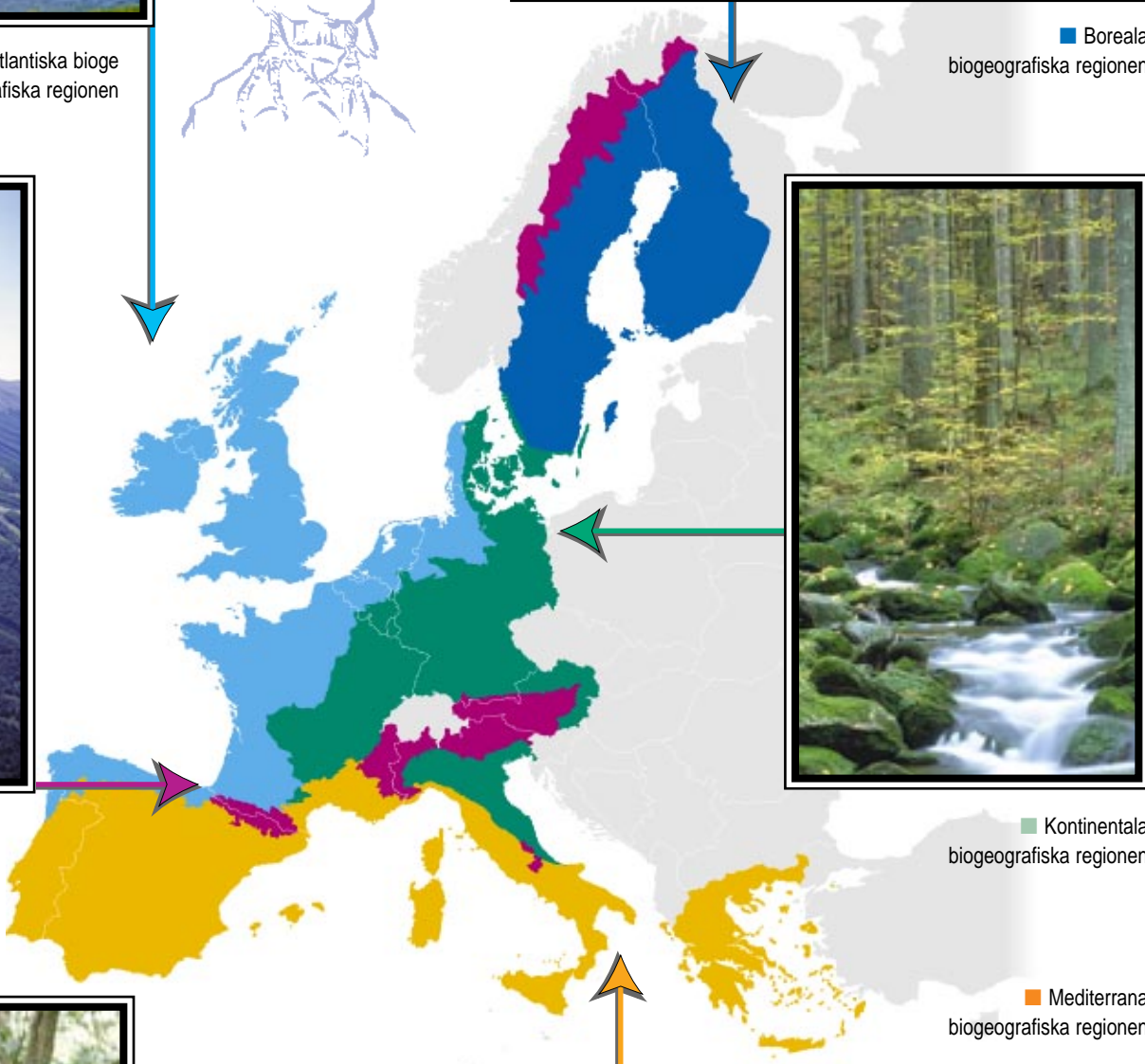
© Norberg

Boreala biogeografiska regionen

© Schulz/Bios

Kontinentala biogeografiska regionen

Mediterrana biogeografiska regionen

Makaronesiska biogeografiska regionen

© Fever/Bios

Att bevara den biologiska mångfalden tillsammans

⁽¹⁾Rådets direktiv 79/409/CEE av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar.

⁽²⁾Rådets direktiv 92/43/ CEE du Conseil av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

För att uppmuntra en bättre förvaltning av naturarvet har gemenskapen stegvis infört en politik för bevarande av naturen på dess territorium. 1973 fastställdes de prioriterade målen i det första miljöhandlingsprogrammet. Tio år senare skapades de särskilda finansiella instrumenten för naturskydd.

De successiva ändringarna av fördragen har stärkt den rättsliga ramen för denna politik. Genom Maastrichtavtalet 1992 infördes förpliktelsen att integrera miljöskyddskrav med EU-politiken inom samtliga områden. I det femte miljöhandlingsprogrammet specificeras naturskydd och bevarande av biologisk mångfald som prioriterade åtgärdsområden.

Gemenskapslagstiftningen vilar på två lagtexter: "fågeldirektivet" ⁽¹⁾ och "habitatdirektivet" ⁽²⁾. Enligt dessa två direktiv skall livsmiljöer och djur- och växtarter skyddas genom bland annat skapandet av ett europeiskt nät av skyddade områden.

"Fågeldirektivet" – ett första steg för att hejda minskningen av antalet arter

"Fågeldirektivet", som antogs 1979, omfattar skydd och skötsel på lång sikt för samtliga fågelarter som lever i vilt tillstånd på gemenskapens territorium samt för deras livsmiljöer.

Medlemsstaterna har ansvaret för att skydda alla dessa arter, särskilt flyttfågeln som är en del av vårt gemensamma europeiska naturarv. Det är staternas skyldighet att bevara de olika naturliga livsmiljöer där vilda fåglar lever.

181 arter och underarter som är hotade på grund av en alltför liten population och/eller krympt utbredningsområde omfattas av särskilda bevarandeatgärder. Medlemsstaterna måste utse de lämpligaste områdena till särskilda skyddade områden. Välbekanta fåglar som vit stork, trana och gäsgam omfattas av dessa åtgärder.

Över 1 600 områden har sedan dess utsetts till särskilda skyddade områden. Tillsammans har dessa en yta som är större än Benelux (över 100 000 km²), men fortfarande återstår ett stort antal områden av ornitologiskt intresse att skydda i huvuddelen av medlemsstaterna.

"Habitatdirektivet" – en gemensam ram för biologisk mångfald

Detta direktiv antogs 1992, samma år som toppmötet i Rio om miljö och utveckling, och det innehåller gemenskapens viktigaste lagstiftning om säkrandet av den biologiska mångfalden. Genom direktivet infördes förpliktelsen att bevara livsmiljöer och arter av gemenskapsintresse. Varje medlemsstat har ansvar för att på sitt eget territorium identifiera de platser som är viktiga för bevarandet av livsmiljöer och arter som omfattas av direktivet, och att utse dessa till särskilda bevarandeområden. Dessa områden omfattas av regelverk eller kontrakt och, när så är lämpligt, skötsel- och förvaltningsplaner med syftet är att se till att de bevaras genom att integrera människans verksamhet med en hållbar utveckling.

Tillsammans bildar de särskilda bevarandeområden som utses av medlemsstaterna, det europeiska nätet av skyddade områden som döpts till NATURA 2000. Samtliga särskilda bevarandeområden enligt "fågeldirektivet" kommer att ingå i detta nät.

Varje medlemsstat får själv välja vilka mekanismer som skall användas inom det egna landet för att utföra denna gemensamma uppgift. Kommissionen bistår vid upprättandet av nätet och ser till att de gemensamma målen förverkligas. ■

Livsmiljöer och arter av gemenskapsintresse

Direktivet handlar om livsmiljöer vars naturliga utbredningsområde inom gemenskapen är mycket litet eller har krympt avsevärt: exempelvis torvmossar, hedmarker, sanddyner och livsmiljöer i kust- eller sötvattensområden. Det handlar också om enastående naturområden som är representativa för någon av Europeiska unionens sex biogeografiska regioner (exempelvis alpina lärkträds-skogar och atlantiska havsstrandängar). I direktivet anges ungefär 200 typer av livsmiljöer vara av gemenskapsintresse.

Bland arterna av gemenskapsintresse finner man sådana som är utrotningshotade eller på väg att bli det samt vissa endemiska arter. I direktivet anges nästan 200 djurarter och över 500 växtarter vars livsmiljöer måste skyddas. För att ta hänsyn till skillnader mellan medlemsstaterna omfattas vissa arter som angetts vara av gemenskapsintresse av en undantagsklausul i länder där deras bestånd inte är hotat (t.ex. lodjur i Finland).

Brådskande åtgärder för vissa prioriterade livsmiljöer och arter

Europeiska unionen har ett särskilt ansvar för att bevara naturliga livsmiljöer som riskerar att försvinna (t.ex. posidoniabankar, laguner och alluviala skogar) och utrotningshotade arter (t.ex. järv och munksäl). Dessa har klassificerats som prioriterade och de bör snarast omfattas av skyddsåtgärder.

Det europeiska nätet NATURA 2000 kommer att omfatta ett representativt urval av samtliga livsmiljöer av gemenskapsintresse, i synnerhet prioriterade livsmiljöer. Därmed upprättas ett skydd för samtliga djur- och växtarter av gemenskapsintresse som garanterar deras överlevnad på lång sikt.

Sedan dessa direktiv trädde i kraft har situationen ändrats för vissa av de berörda livsmiljöerna och arterna. Forskare måste därför utvärdera de vidtagna åtgärderna så att Europeiska kommissionen och medlemsstaterna i de specialiserade kommittéerna (Habitatkommittén och Orniskommittén) kan anpassa direktiven till utvecklingen. ■

"Habitatdirektivet" i korthet

Definitioner

- Art. 1** De viktigaste termerna: bevarandestatus, livsmiljötyper och arter av gemenskapsintresse, prioriterade livsmiljötyper och arter.
- Art. 2** Syftet med direktivet.

Bevarande av livsmiljöer och habitat

- Art. 3** Definition av nätet NATURA 2000.
- Art. 4** Upprättande av nationella listor över områden av gemenskapsintresse och utseende av särskilda bevarandeområden
- Art. 5** Rådets roll när det gäller att utse särskilda bevarandeområden på förslag av kommissionen
- Art. 6** Åtgärder för bevarande samt skötsel- och förvaltningsplaner.
- Art. 7** Förpliktelser rörande särskilda bevarandeområden ("fågeldirektivet").
- Art. 8** Bevarande och medfinansiering från gemenskapen.

Skydd av arter

- Art. 12-16** Skyddsåtgärder för hotade djur- och växtarter.

Andra bestämmelser

- Art. 20-21** Habitatkommitténs roll.

© Pernot/Bios

- Bilaga I** Livsmiljötyper av gemenskapsintresse vilkas bevarande kräver att särskilda bevarandeområden utses.
- Bilaga II** Djur- och växtarter av gemenskapsintresse vilkas bevarande kräver att särskilda bevarandeområden utses.
- Bilaga III** Kriterier för val av områden som kan utses till områden av gemenskapsintresse och särskilda bevarandeområden.
- Bilaga IV** Djur- och växtarter av gemenskapsintresse som kräver noggrant skydd.
- Bilaga V** Djur- och växtarter av gemenskapsintresse för vilka insamling i naturen och exploatering kan bli föremål för förvaltningsåtgärder.
- Bilaga VI** Förbjudna medel och metoder för fångst och dödande (samt förbjudna transportmedel)

© Roche/Bios

"Natura 2000", en stor utmaning för EU

Skapandet av nätet NATURA 2000 utgör en hörnsten i gemenskapens naturskyddspolitik och en stor utmaning för det för de 15 medlemsstaterna. Ett mycket omfattande arbete krävs för att se till att områdena skyddas samt får en effektiv skötsel och förvaltning. Det är nödvändigt att alla nationella och lokala aktörer medverkar och att man på gemenskapsnivå gör ett strikt urval av områden. Om denna enorma operation skall lyckas måste Europeiska kommissionen och medlemsstaterna genomföra den i tre steg.

Utarbetande av nationella listor - det förberedande steget

De livsmiljöer och arter som omfattas av "habitatdirektivet" erkänns som hotade och känsliga i hela Europa. Kunskaperna om deras utbredning och bevarandestatus är dock mycket varierande i olika medlemsstater. Det första steget i processen att utse sådana områden är därför en vetenskaplig utvärdering på nationell nivå av varje livsmiljö och art av gemenskapsintresse. På denna grundval identifieras områden av gemenskapsintresse som sedan sätts upp på en nationell förslagslista som lämnas till Europeiska kommissionen. Detta första urval görs på grundval av gemensamma kriterier, exempelvis representativitet, livsmiljöns ekologiska kvalitet, storlek och täthet av berörda arters populationer, grad av isolering från det naturliga utbredningsområdet och ytans storlek.

Identifiering av områden av gemenskapsintresse - samordningsfasen

I steg två identifieras de områden av gemenskapsintresse som skall bilda nätet NATURA 2000, och detta arbete genomförs med stöd av Europeiska miljöbyråns ämnescenter för naturfrågor. Urvalet görs av Europeiska kommissionen i samarbete med medlemsstaterna. Varje område som finns med på en nationell lista utvärderas utifrån det relativa värdet, betydelsen som flyttningssvåg eller gränsöverskridande område, den totala ytan, samexistensen av olika berörda livsmiljötyper och arter samt områdets unika karaktär som biogeografisk region. De områden på de nationella listorna som omfattar prioriterade livsmiljöer eller arter väljs ut som områden av gemenskapsintresse.

I de fall då en medlemsstat underlåtit att föreslå ett område av enastående betydelse, kan Europeiska kommissionen föreslå att detta område förs upp på listan om det vetenskapligt kan visas att detta område har en avgörande betydelse för bevarandet av livsmiljöer eller arter som omfattas av EU-direktiven. Efter samråd med den berörda medlemsstaten fattas det slutgiltiga beslutet av EU:s ministerråd och beslutet skall vara enhälligt.

Att utse särskilda bevarandeområden - slutresultatet

När ett område angetts vara av gemenskapsintresse måste medlemsstaterna inom sex år och senast år 2004 utse det till ett särskilt bevarandeområde. De områden som är mest hotade eller viktigast i bevarandehänseende skall utses först. Medlemsstaterna bör utnyttja denna sexårsperiod till att successivt införa de bestämmelser som krävs för skydd, skötsel och förvaltning av dessa områden

"Fågeldirektivet" - ett särfall

Också enligt "fågeldirektivet" skall områden utses i syfte att bevara livsmiljöer för de mest hotade fågelarterna. I detta direktiv betonas särskilt skyddet av våtmarker. Samtliga särskilda skyddsområden utses emellertid av medlemsstaterna i ett enda steg. De integreras sedan direkt med nätet NATURA 2000. Bevarandemålen liknar de för de särskilda bevarandeområdena. ■

“Natura 2000” - vanliga frågor

Är syftet med nätet Natura 2000 att skapa reservat för hotade arter och livsmiljöer?

© Kovacs

"Habitatdirektivet" bidrar till att uppfylla det övergripande målet som är en hållbar utveckling. Direktivet skall främja bevarandet av den biologiska mångfalden samtidigt som vetenskapliga, ekonomiska, sociala, kulturella och regionala krav beaktas. Syftet med nätet NATURA 2000 är därmed inte att skapa naturreservat som systematiskt stängs för alla former av mänsklig verksamhet. Det kan i vissa fall vara nödvändigt att bibehålla eller uppmuntra mänsklig verksamhet i de utvalda områdena för att skydda den biologiska mångfalden. Exempelvis måste vissa typer av ängsmarker slås eller betas och inte ligga i träda, eftersom vissa utrotningshotade arter då skulle försvinna.

Den mänskliga verksamheten måste emellertid vara förenlig med bevarandemålen för de utvalda områdena. Vid utarbetandet av planerna för skötsel och förvaltning måste medlemsstaterna utvärdera varje enskild verksamhet som bedrivs på området, för att förhindra försämringar av livsmiljöerna och hot mot de arter för vars skydd områdena valts ut.

Vilka förpliktelser är förbundna med skötseln och förvaltningen av områdena inom nätet Natura 2000?

Enligt artikel 6 i direktivet skall medlemsstaterna vidta åtgärder för bevarande. Skötsel- och förvaltningsplaner som antingen är specifika för områdena eller integrerade i andra utvecklingsplaner tycks vara det bästa hjälpmedlet för att åstadkomma detta. De gör det bland annat möjligt att fastställa mål, att förutse och lösa eventuella problem tillsammans med områdenas ägare eller användare, att utarbeta metoder och att planera bevarandet på lång sikt.

De enskilda medlemsstaterna får själva välja vilka metoder som skall användas och vilka åtgärder som skall vidtas. Oavsett om det handlar om lagar och andra författningar eller avtal, skall dessa åtgärder göra det möjligt att förhindra att områdena skadas på något sätt och om nödvändigt att återställa dem.

© Thauront

Kommer det fortfarande att vara möjligt att tillåta projekt eller verksamheter på ett område som ingår i Natura 2000?

Artikel 6 i direktivet är mycket tydlig i detta hänseende: alla nya planer och projekt som kan påverka ett NATURA 2000-område på ett betydande sätt måste utformas med tanke på de naturvärden som gjort att området inlemmats i nätet. Det är därför nödvändigt att på lämpligt sätt bedöma projektets konsekvenser för bevarandemålen för området. Inget hindrar att de nationella myndigheterna tillåter en verksamhet om bedömningen visar att den inte kommer att ge någon negativ påverkan på området.

Om så inte skulle vara fallet och om alternativa lösningar saknas kan den berörda verksamheten bedrivas på området, endast ifall den förklarats vara av väsentligt allmänintresse. Medlemsstaten skall då vidta alla nödvändiga kompensationsåtgärder och underrätta Europeiska kommissionen om detta. Om det berörda området innehåller en prioriterad livsmiljötyp eller art får emellertid endast verksamheter av väsentligt allmänintresse tillåtas på grundval av faktorer som rör människors hälsa, den allmänna säkerheten och miljön. Om det finns andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse krävs ett yttrande från kommissionen.

© Pajard

Kan man i dag bedöma kostnaderna för skötseln och förvaltningen av Natura2000

Enligt artikel 8 i direktivet skall varje medlemsstat beräkna kostnaderna för att bevara de områden som innehåller prioriterade livsmiljöer eller arter och underrätta Europeiska kommissionen om dessa. Kommissionen skall i sin tur medfinansiera åtgärder som är nödvändiga för bevarandet av NATURA 2000-områden.

Sedan början på 1980-talet finansierar Europeiska kommissionen projekt för bevarande av medlemsstaternas natur. Gemenskapens befintliga finansieringsinstrument, LIFE, medverkar redan i genomförandet av NATURA 2000 genom att finansiera verksamheter på områden som kommer att ingå i nätet. De tillgängliga medlen inom LIFE:s naturvårdsdel räcker emellertid inte för att fylla alla områdets behov på lång sikt.

Andra resurser måste mobiliseras genom att miljöpolitiken integreras med övrig gemenskapspolitik. Hädanefter kommer jordbrukares skötsel och förvaltning av särskilt värdefulla områden att medfinansieras inom ramen för åtgärder för ett miljövänligt jordbruk. Också strukturfonderna, sammanhållningsfonderna och ett flertal gemenskapsinitiativ ger stöd åt en uthållig ekonomisk användning av livsmiljöer. ■

© Dham

Efter "Natura 2000"...

Genom att bidra till skapandet av nätet av NATURA 2000-områden och sedan till lämpliga element för att koppla samman dessa områden visar Europeiska kommissionen att EU uppfyller sina internationella åtaganden.

Inom naturvårdsområdet utgör "habitatdirektivet" och "fågeldirektivet" gemenskapens viktigaste bidrag till bevarandet av den biologiska mångfalden, såsom den definierats i Riokonventionen (1992) och innan dess i Bernkonventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö (1979). Dessa direktiv överensstämmer också med de allmänna principerna i mer specifika konventioner som Ramsarkonventionen om bevarande av våtmarker (1971) och Bonnkonventionen om skydd av flyttande vilda djurarter (1979) samt sist men inte minst mer regionala konventioner: Helsingforskonventionen om Östersjön (1974), Barcelonakonvention om Medelhavet (1976) och konventionen om skydd för Alperna (1991).

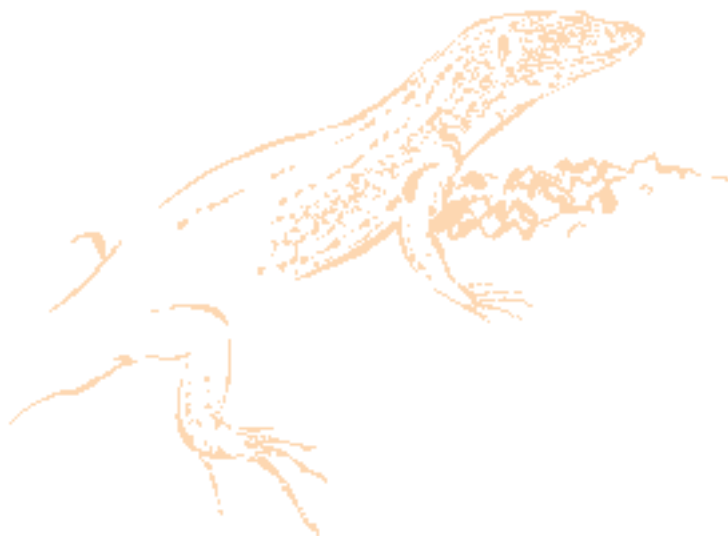
© Dejonghe/Quetzal

Skapandet av NATURA 2000 är alltså en del av en bredare miljöstrategi som genomförs av Europeiska unionen.

I enlighet med åtagandena från toppmötet i Rio 1992 håller EU på att utveckla en mängd instrument som skall öka ansvarstagandet för miljön inom alla berörda sektorer och på alla nivåer i samhället. Några exempel är integreringen av miljökrav med den gemensamma jordbrukspolitiken, miljömärkning inom industrin och studier av miljöpåverkan.

EU intensifierar också sina ansträngningar inom det internationella samarbetet för en hållbar utveckling, särskilt med grannstaterna i Central- och Östeuropa. ■

Om ni önskar ytterligare information om Europeiska kommissionens arbete inom naturskyddsområdet kan ni skicka er fullständiga adress och ange vilket språk ni väljer (tyska, engelska eller franska) till följande adress:

GD XI.D.2 - Naturvård, kustområden och turism -
TRMF 02/04
200, rue de la Loi
B - 1049 BRUXELLES
Fax : + 32.2.296 95 56

Då kommer ni tre gånger om året att kostnadsfritt få nyhetsbrevet NATURA 2000..

Ni kan också vända er till kommissionens webbplats på följande Internetadress:

<http://europa.eu.int/comm/dg11/nature/home.htm>

Foto, fram- och baksida : © Bertrand/Bios, Boutin/Bios, Cornuet, Bringard/Bios, Dejonghe/Quetzal

Teckningar av : Manuel Manolos